

# Dil, Hakikat ve Kaygı <sup>1</sup>

Michael Inwood

Yorumlama dil ile yapılmamalıdır. Eğer o (dil) bozulmuşsa, işlevini tam yapmıyorsa, yetersizse, başlangıçta mevcut değilse ya da bir şeyin (konunun) acemiye açıklanması gerekiyorsa muhtemelen açık olan şeyler hakkında yorumumu yaparım. Fakat dil ifade ettiği mana ya da anlamdan ve yorumdan ortaya çıkar: 'kelimeler, anlamlara sahiptirler'<sup>2</sup>. Kelimeler ve onların ifade ettiği varlıklar iki ayrı dünyada değildirlir: kelimeler aşlında varlıklardan söz ederler ve buna karşılık varlıklar anlamlar yükliüdür ve böylece kelimelerin oluşmasına neden olurlar. Heidegger'in görüşüne göre, dilin temel formu, *Rede*, konuşma ya da söylemdir. Konuşma, bir şey hakkında birisine yapılan söylemdir. Fakat o (konuşma) gerçekte herhangi bir önermeyi gerektirmez; önermeler kadar sorular, emirler ve benzeri de, dünyayı açığa vurur. O (konuşma) gramer kurallarına uygun tam bir ifadeyi gerektirmez: 'Çok ağır - bir diğeri!' muhtemelen iyi bir konuşmadır. Sessizlik sözlü konuşmanın bir parçası olduğu kadar, sözün de bir parçasıdır: bir kişi bana başka bir çekiç uzatırsa, o, 'Hayır, bu değil- bunun yerine şunu dene!' (türünde) bir açıklamadan rahatsız olamaz. Önermeler konuşmadan ortaya çıkar. 'Çok ağır - bir diğeri!' (türünde) bir konuşmadan ziyade ben 'Çekiç çok ağırdır' ve neticede çekicinin ağır olduğunu söylerim. İşyerinde, konuşma gittikçe somut konuşma tarzından ayrılır hale gelir. Çekiç artık elimizde-kullanılmaya-hazır varlık olarak diğeri araçların yanında yerinde kullanılacak ya da reddedilecek bir araç olarak görülmez, fakat önümüzde-hazır-varlık olarak diğeri aletlerle ilişkisinden ayrılan özellikleri elinde bulunduran olarak görülür. Gerçekleştirilebilir konuşmadan ziyade, daha yaygın bir şekilde mantık kitaplarında bulunan 'Kar beyazdır' gibi bir cümleyi söylemin bir paradigması olarak ele alarak bitireceğim. Bu önermeler hakikatin yeri olarak görülür. Ancak ve ancak gerçeklerle ve dünya içindeki bu varlıklarla uygun ise önermeler doğrudur.

---

<sup>1</sup> Bu yazı Michael Inwood'un *Past Master: Heidegger*, Oxford, Oxford University Press, 1997 adlı kitabının Language, Truth, and Care bölümünden çevrilmiştir.

<sup>2</sup> Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman*, (*Being and Time*), trans. by J. Stanbaugh, New York: State University of New York Press, 1996, ve *Being and Time*, trans. by John Macquarrie and Edward Robinson, New York: Harper and Row, Publ., 1962, s. 161.

## Hakikat

Heidegger'in en göze çarpan doktrinlerinden birisi hakikat hakkındaki bu görüşü reddetmesidir. O hakikatin gizlenmemişlik, açıkta olma olduğunu iddia eder. Dasein'in kendisi hakikatin ilk yeridir: 'Hakikat sadece Dasein olduğu kadar ve Dasein olduğu sürece vardır'<sup>3</sup>. Heidegger tâbi ki iddia ortaya atmaya suçlamaz ve öne sürmekten vazgeçmez; onlar (iddialar) filozofların repertuarlarının temel parçalarıdır. 'Çekiç ağırdır' gibi bir önerme üç yönü içerir<sup>4</sup>. İlki, bir şeye, çekice dikkati çeker. O, ona (çekice) bir çekiç gibi işaret eder ve böylece 'gibi'nin yorumuyla ilişkilidir. Fakat çekiç şimdi çevresiyle ilişkisinden ayrıldığı için önümüzde-hazır-varlıktır. İkincisi, çekicinin bir özelliğini, ağırlığını belirtir. Üçüncüsü, bunu bir diğerine anlatır. O hâlde, önermeler niçin hakikatin temel yeri değildir?

Bir önermenin ancak ve ancak gerçeğe uygunsu doğru olduğu iddia edilir. Bu tanım Heidegger'e kuramı reddetmek için iki neden sunar. (Bu) kuramı doğrulamak için ilk olarak gerçeğe uygun olan bir önerme ve ikinci olarak da önermeyle uygun olan bir gerçek olmalıdır. Fakat bu iki nedenden hiçbirisi, kuram tarafından belirtilen görevi yerine getirmez. İlk olarak, önerme nedir? Belki de sözcükler dizisi. Ya da konuşan kişinin aklındakileri dinleyen kişilere iletilen düşünceler dizisi. Ya da ideal, mantıksal varlık, ebedi önerme. Fakat ses örnekleri, düşünceler ve önermeler gibi bu varlık tiplerinin her biri önümüzde-hazır-varlık olarak önerme oluşturmanın özel bir yoluyla ilk konuşma durumlarını belirleyen yapay yapılardır; doğal olarak onların hiçbirisi konuşan ya da dinleyen kişilere kendilerini sunmaz. Ne çekiç düşüncesinin bir şey olduğunu, ne de (beni) dinleyen bir kişinin (ortaya atılan) önermenin bir düşünce hakkında olduğunu kabul ettiğini iddia etmiyorum. Ben genellikle söylediğim kesin sözcüklerin farkında değilim, söylediğim sözleri kendi haline bırakalım. Ne de beni dinleyen kişi böyle sözleri duyar: o dikkatini çekice ve ağırlığına vermiştir ve bazı belirli sözcükleri hatırlamak için bazı güçlüklerle sahip olabilir. Her ne olursa olsun, sözcükler zaten anlama sahiptir ve böylece iddiaya göre onların (kelimelerin) uygun olduğu varlıkları gerektirir. Eğer önermeler gerçekten olgulardan bağımsız olmalıysa, onlara uygun olması gerekiyorsa ya da böyle olmayı (uygunluğu) başaramazlarsa, onlara belki de basit bir şekilde ses örnekleri olarak bakmalıyız. Fakat Heidegger saf sesleri işitemeyeceğimizi söyler:

İşittiğimiz ilk şey, gürültü ya da karmaşık sesler değildir, fakat yük arabası gıcirtısı, motosiklet sesidir. Kuzey rüzgarının uğultusunu, ağaçkakanın (ağaca) vuruşunu, ateş çıkırtısını duyarız. Saf sesi duymak çok yapay ve karmaşık ruh hâlini gerektirir. Yoksa, açıkça diğer söylemi dinlediğimizde, söylenen şeyi yaklaşık olarak anlarız ya da -onu daha tam (kesin) hâle getirmek için- zaten hakkında söylemin yapıldığı varlığın yanındayız. Konuşmanın belirsiz olduğu ya da yabancı bir dilde yapıldığı durumlarda bile, yakın bir şekilde duyduğumuz şey anlaşılabilir kelimelerdir ve ses-veri çeşitliliği değildir.

Gerçek ile uygun olan şeyler anlamlı cümleler ve önermeler oluştursun diye, kelimeler kapsadıkları ya da bahsettikleri şeylerden bağımsız anlama sahip olabilirler

3 Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman* s. 227.

4 A.g.e., s. 154 ve devam eden sayfalar.

mi? Hayır. 'Çekiç' ya da 'kültür' gibi bir kelime, belirli bir anlama ya da yan anlama sahip değildir; onun anlamı kullanıldığı dünyaya bağlıdır ve değişir. O, bunu çarpıcı bir biçimde Nietzsche'nin konuşmalarında açıklar.

Edimsel dil yaşamı, çeşitli anlamlar içerir. Tek anlamlı (sözcüklerin) mekanik olarak düzenlenmiş işaretler dizisi önderliğinde canlı, etkin kelime göstermek, dilin ölümü, taş kesilmesi ve Dasein'in yıkılması anlamına gelir.<sup>5</sup>

Dünyada sözcüklerle uygun olan ya da uygun olmayan varlıklardan ve dünyadan yetersiz olarak bağımsız olan, önceden belirlenmiş anlam düzenleri yoktur, sözcükler ve anlamları zaten dünyaya yüklenirler.

Diğer yönlere dönersek ve ağır çekiç gibi önermelerin uygun olduğu dünya kümesine bakarsak, yine onları bulmada başarısız oluruz. Çekiç diğer varlıklarla ilişkisinde açıklanır ve dünya içinde bir yere sahiptir. Tüm bunlar önermeleri iddia eden kişi ve onu dinleyenler tarafından tamamıyla bilinir; yoksa onlar iddia edilemezler, duyulamaz ve anlaşılabilir. Bu dünya, temel olarak önermelerle açığa çıkarılamaz, fakat Dasein'in durumu ve anlamasıyla açığa çıkarılabilir. O hâlde Dasein hakikatin temel yeridir.

### Heidegger hakikatten bahsediyor mu?

Heidegger önermeler ortaya koyar. Örneğin o, önermenin hakikatin temel yeri olmadığını iddia eder. Bu iddia ve yaptığı diğerleri (iddialar) doğru mudur? Onun reddettiği bunun (bu teori) gibi diğerleri (teoriler) de yanlış mıdır? Eğer öyle ise hangi anlamda Heidegger'in iddiaları doğrudur ve hangi anlamda rakiplerininkiler (rakiplerinin iddiaları) yanlıştır. Yanlışlık, Heidegger'e göre, hakikatle eşgüdümlü değildir, çünkü temelde her iki görüşü benimseyenlere göre bu, bir iddiadır. Eğer 'çekiç ağırdır' önermesini iddia ediyorsam ve siz 'hayır, çekiç ağır değildir' diyorsanız, birimiz yanlış bir şey iddia ediyor demektir. Bunun mümkün olabilmesi için her ikimizin de burada bir çekicinin bulunduğunu ve daha genel olarak aynı dünya içinde bulunduğunu kabul etmeliyiz. Yanlışlık sadece doğruluğun arka plânında ve doğruluk hakkındaki ortak bir görüşün arka plânında mümkündür. Ama yanlışlıklar vardır. Fakat Heidegger, onları (yanlışlıkları) gerçeğe uygun olan bir cümlelerin özelliğine bağlı olduğu için görmez. O (yanlışlık) şeyleri gizlemenin, onları çarpıtmanın daha çok bir nedenidir ve bu, savlama ya da sözlü olmayan gerçeklerle yanlış iddialar yapmaktan çok, diğer şekillerde yapılır. (Macaulay'ın söylediği üzere: 'Her belirli olayın doğru olabileceği tarih, bütününde yanlış olabilir). Aksine hakikat, gizlenmemiş şeylere dayanır. O (hakikat) onları (şeyleri) aydınlatmaya ya da aydınlatıcı şeylere dayanır. Hakikat 'ya-ya'dan ziyade az ve çokun derecelenmesi meselesidir. Aydınlanma ne asla tamdır ne de tamamıyla yoktur ('bir insan ürünü

5 Nietzsche, F., *The Will to Power as Art*, çev: D. F. Krell, New York, 1975, s. 144; Ayrıca karşılaştırınız *Die Grundprobleme der Phänomenologie (The Basic Problems of Phenomenology)*, çev: A. Hofstadter, Bloomington, Indiana, A.B.D., 1982, s. 280 ve devam eden sayfalar.

olarak her felsefe aslında eksiktir; Tanrı felsefeye ihtiyaç duymaz.<sup>6)</sup> Böylece Heidegger, kendi görüşünün doğru olduğundan ve tersine rakiplerininkinin yanlış olduğundan nadiren bahseder. Onun savunduğu görüş sadece şimdiye kadar ulaşır ve rakiplerininki ise asla ve asla bize ulaşmaz, tamamıyla karanlıkta kalır. Çoğunlukla o, rakiplerinin görüşlerini 'kaynağa' (*Ursprung*) ya da şeylerin temeline yeterince yaklaşamadıkları anlamda yetersiz derecede 'orijinal' ya da başlangıçta (*ursprünglich*) olmadığını ifade eder. Onlar (görüşler) değiştiği için bu görüşler yeteri kadar uzağa ulaşamaz. Tâbi ki onlar sadece yanlış anlamdaki şeyleri göstererek değil, fakat aynı zamanda yanlış yöne yönelerek de şeyleri gizler.

Heidegger başka nedenler yüzünden de rakiplerinin görüşlerini yanlış olarak kınamaktan kaçınır. Dasein hakikatin içindedir. Yoksa o, dünya içinde olamazdı. Fakat o, hakikat olmayanın da içindedir. Sadece varlıklar, Dasein tarafından açığa çıkarıldığı ve aydınlatıldığı için değil aynı zamanda eksiksiz bir biçimde böyle olduğu (aydınlandığı) içindir de; fakat çünkü Dasein hem kendisini hem de diğer varlıkları yanlış yorumlayan temel bir eğilime de sahiptir. Bir filozof da Dasein'dir ve böylece aynı yanlış yorumlamaları yapma eğilimlidir. Felsefi hatalar, bütünüyle hata değildir; Dasein yanlışlığı için filozof da yanılır. Filozofların hataları Dasein'in temel özelliklerini açığa vurur.

## Düşüş

Dasein niçin yanlış yapar? Görünüşe bakılırsa çeşitli nedenler yüzünden. Dasein esasen dünyadaki şeylere dalıp gittiği için ilgilendiği şeylerin tarzında, çok daha büyük bir olasılıkla *vohanden* ya da *zuhanden* olarak, bir şey olarak kendine bakma eğilimindedir. (Heidegger bunu 'Dasein'in yorumlaması üzerinde dünyayı anlamının ontolojik refleksiyonun arka plânı olarak adlandırır'<sup>7)</sup> Aynı neden yüzünden, o (Dasein) açık olan şeyleri, dikkati çeken şeyleri, ilgilendiği varlıkların aksine sadece kendi doğasını değil, fakat aynı zamanda dünya içindeki varlığını da gözden kaçırma eğilimindedir. Yine o, 'başkalarının' gücüne de boyun eğer, o şeyleri basit bir şekilde yapar, söyler, hisseder ve düşünür çünkü bu 'başkalarının' yaptığı, söylediği, hissettiği ve düşündüğü şeydir. Bununla ilgilenilmesi (başkalarının yaptığı şeyleri yapması, duyması, hissetmesi), geleneğe direnemeyen, kalıtsal kavramları, doktrinleri kabul eden filozofun, fakat sadece filozofun da değil ve onlar üzerinde yeterince bağımsız bir inceleme yapmaksızın şeyleri araştırma yollarının da eğilimidir. Heidegger görünüşe bakılırsa, bu ayrı yanılma tarzlarını, dünya içinde kendinden kaçma, kendini terk etme, düşüş, *Verfallen* başlığı altında gruplandırır.

VZ'da düşüş, iddia-önerme düşüncesi vasıtasıyla tanıtılır. İddialar-önermeler aslında diğerlerine (başkalarına) iletilebilir. Önermeyi yapan kimse, onu önermenin hakkında olduğu varlıkların mevcudiyetinde ileri sürer. Fakat iddialar-önermeler bir kişiden diğer bir kişiye iletildiği için, onun (iddianın) gerçek kaynağını bilmeyen, fakat onu kabul eden ve kolaylıkla bir başkasına ileten kişiler tarafından kabul edilir, çünkü

6 Karşılaştırmız. *Metaphysische Anfangsgründe der Logik im Ausgang von Leibniz* (The *Metaphysical Foundations of Logic*, Çev: M. Heim, Bloomington, Indiana, A.B.D., 1984. s. 95.

7 Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman*, s. 16.

o (iddia) 'onlar'ın (başkalarının) ortaya attığı bir iddiadır. Konuşma (*Rede*) boş konuşma ve boş söz (*Gerede*) hâline gelir. Boş konuşmayla yakın ilişkisi (olan sözcük) merak, onun Almanca karşılığı, yeniliği arzu etmek anlamına gelen *Neugier*dir. Meraklı boş konuşan kişi sürekli olarak en son haberleri araştırmakla meşgul olur. 'Bir kişi'nin ya da 'başkaları'nın gördüğü ve okuduğu şeyler görülür ve okunur. Boş konuşma ve merak, belirsizliğe ve düzenbazlığa yol açar -Almanca karşılığı olan *Zweideutigkeit* her iki anlama da sahiptir. Herkes her şey hakkında boş konuştuğunda, onun (iddia) hakkında boş konuşmayan kişinin, gerçekten anlayan ve gerçekten bir şeylerle ilgilenen kişinin belki de bundan (boş konuşmaktan) başka bir çaresi yoktur. Sorunlar gerçekten açık hale getirildiğinde, sürekli hale gelir. Fakat belirsizlik ve düzenbazlık diğerleriyle olan ilişkilerimize de bulaşır. "Biri bir diğeri'nin maskesi altında, biri bir diğerine karşı alaydadır"<sup>8</sup>. Tüm bunlar ve daha fazlası düşüştən kaynaklanır.

Dasein yakın bir şekilde ve çoğunlukla kendi ilgi 'dünya'sındadır. Bu 'birliktelik...' genelde 'başkaları'nın halk haline gelmesinde kaybolan Varlığın karakterine sahiptir. Dasein ilk önce kendi Ben'i olan otantik yeteneği olarak kendisinden uzaklaşır ve 'dünya' içine düşer. İkincisi, boş konuşma, belirsizlik ve merak tarafından yönlendirildiği sürece 'dünya' içine 'atılmışlık', bir başkasıyla-birlikte-olan-Varlıkla birliktelik anlamına gelir.<sup>9</sup>

Dasein'in kendisinden uzaklaştığını söylemek, bunun rastlanmamış bir durum olduğunu söylemek değildir. Dasein *daima gerçekte*, benim *daima gerçekte* gelir vergimi ödediğim ve asla brüt maaşımı almadığım (eğer gelir vergisi gibi bir şey yoksa *bu* brüt ücretimi almadığım) türünde, dünya içinde halihazırda kendisinden uzaktırdüşmüştür.

Heidegger'in düşüştən anladığı, canlı ve zorunludur, fakat bu, birçok kuşkuya neden olur. O, ortalama günü-birliktelik yaşam şartının düşüşün ve otantik olmamanın bir türü olduğunu belirtir. Fakat işyerindeki bir zanaatkarın yaşamını boş sözün, merakın ve belirsizliğin yönlendirdiğini normalde nasıl söylebiliriz? Bu gazeteciler ve okuyucuları, tüketiciler, aydın ve filozoflar için doğru olabilir. En becerikli zanaatkâr kendi uzmanlığının üstündeki konular hakkında dedikoduları ayrıntılarıyla anlatabilir, komşularının korkularını merak edebilir ve onlar (komşuları) hakkında hem lehte hem de aleyhte olan şeyler söyleyebilir. Fakat bu, yaşamının belirli bir durumunda, bu türden şeyler yaptığı her işinde gerekli değildir. O hâlde düşüş neden onun varlığının zorunlu bir parçasıdır? İki neden yüzünden. İlk olarak zanaatkar yaklaşık olarak ve çoğunlukla günlük vazifelerine dalar ve bir bütün olarak durumunu ve yaşamını araştırmayla uğraşmaz. İkinci olarak, onun (zanaatkarın) çalıştığı dünya herkese aittir, kişisel bir dünya değildir. Anlamını (dünyasının anlamını) tek başına kendisinden değil, başkalarından ya da adsız 'onlar'dan çıkarır. O (zanaatkar) belirli bir tipte ayakkabı yapar, çünkü bu başkalarının (onların) ihtiyaç duyduğu bir şeydir. O (zanaatkar) onları (ayakkabıları) deriden ve çekiç ile yapar, çünkü bu (yöntem) ayakkabının nasıl yapılacağını belirtir ve bunlar (bu yöntemler) çekiç ve derinin

<sup>8</sup> A.g.e., s. 175.

<sup>9</sup> A.g.e., s. 175.

toplumsal bir şekilde özel kullanımlarıdır. Ayakkabı yapmanın başka bir yolu olmadığını bildiği sürece tüm bunlar çok mantıklıdır ve o, ürünlerini satmak için bir mağazaya sahip olan yetenekli ayakkabı tamircisi olduğu için diğer bir zanaatla uğraşması aptallık olur. O, çekicini rakiplerinin kafatasını ezmek için kullanabilir, fakat bu onu ne daha fazla otantik yapar ne de onu atılmışlığından kurtarabilir. Zira katil de bir çekicinin toplumsal bir şekilde kullanımının farkındadır; fakat o bunu genelde onaylamaz. Bu Heidegger'in görüşüne göre, Dasein'in günü-birlikte koşuludur. Fakat bu, boş sözden, belirsizlikten ve meraktan birkaç adım daha ötededir.

Düşmüşlük ve otantik olmamakla yanlış olan nedir? Bir düzeyde, onlarla yanlış olan bir şey yoktur. Onlar insan durumunun kaçınılmaz özellikleridir; dışsal ölçütlerle bunu kabul etmek için kendi koşullarımızın dışına çıkmalıyız. Diğer bir düzeyde, Heidegger onların (düşmüşlük ve otantik olmamanın) hataya neden olduğuna inanır. Dünyayla birliktelik ve dünya içindeki şeylerle birliktelik, kendimizi hazır varlık, düşünen bir şey, bir araç, makine ya da bilgisayar olarak görmemize neden olur. Boş söze düşkünlüğümüz, önermeleri dünyasal anlamlarından ayırmamıza neden olur ve onlar (iddialar) bağımsız 'yargı' olarak düşünülür. Bu açılardan Dasein'in varlığı anlaması, güvenilmez bir rehberdir. Fakat muhakkak ki bu hatalar bize 'başkaları'nın boş sözleriyle empoze edilemez. 'Başkaları' insanoğlunun makine olduğunu ve önermelerin-iddialarının yargı olduğunu fakat bunun da başka bir hatanın kaynağı olduğunu söyleyebilir. Eğer insanoğlunun bir makine (ya da 'nesne') olduğuna inanırsak, çünkü bu çok dikkatli bir şekilde kendisini bize dünyadan bahsettiğimizde sunan bir şekilde olduğu için, onlardan (insanoğlundan) bahsetmek için ona ihtiyaç duymayız. Aksine, 'başkaları'nın söylediği şey doğru olabilir. 'Başkaları'nın söylediği şeyi kabul etmek oldukça bayağı ya da ustaca olabilir. Konferanslarda ve son araştırmalarda ayrıntılarıyla açıklandığına göre, tutumlarını doktrinlere ya da hiç olmazsa problemlere bağlamak filozofun adlandırmasına uygun değildir, fakat problemler doğru bir adlandırma ve doğru bir çözüm olabilir. Her ne olursa olsun Aristoteles, Descartes, Kant gibi geçmişteki büyük filozoflar hata yapabilirler. Ama muhakkak onlar boş sözün ve başkalarının cazibesine Heidegger'in kendisinden daha az dirençli ve daha az otantik değildi. Heidegger kişinin kendisine ve kanlarına bağlılığının otantikliği ile kişinin kanlarının doğruluğunu birleştirir gibi görünür. Heidegger bunu yapan ilk kişi değildir. Platon da felsefenin bilgiyi elde etmek için bir araç olmadığını, fakat tabiri caizse, kişinin hakikati elde etmesinde gözlerini açacak mükemmel, değerli bir yaşam tarzı olduğunu kabul eder.

## Düşmüşlük ve Hakikat

Heidegger, eğer hakikat hakkındaki düşüncelerini hatırlarsak, bu suçlamaların bazılarında müdafaa edilebilir. Hakikat, açıklıktır, gizlenmemiştir, aydınlatmaktır, aydınlatılan düşüncedir. Kolaylıkla kabul eden ve güncel boş sözler hakkında yargıda bulunan kişiler, kendilerini aydınlatamazlar. Buna karşıt olarak, büyük filozoflar, görüşleri yanlış olsa bile, aydınlatırlar. Heidegger bu hatanın, yeterli inceleme (yapmaksızın) geleneksel şeylerin benimsenmesinden kaynaklandığına inanır. Her surette büyük filozofların düşünceleri, kesinlikle yanlış değildir. O (filozof) asla tamamen doğru olan ya da tamamen yanlış olan şeyleri kuvvetlendirmez, Heidegger'in

kendi kendisine belirttiğine göre, o daima yoldadır, devinendir ve asla varacağı yerde değildir (yere ulaşamaz). O (büyük filozofun düşüncesi) daima doğru yöne gitmemize rehberlik ederek bizi yeterli derecede aydınlatır, bu, filozofların kendilerini aldatsa bile. Boş söz bunu yapmaz (aydınlatmaz). Boş söz, devingen değildir, kendi içine kapalıdır. O (boş söz), bizi ileriye bakan ve meseleleri tamamen çözen düşünce içinde sakinleştirir.

Heidegger, karşıtlarının görüşlerini basitçe reddetmez. O filozofların hatalarının Dasein'in temel özelliklerinden, onun düşmüşlüğünden kaynaklandığını göstermek ister. Bunu yapmak için işine dalmış zanaatkar ile örneklendiği üzere, günü-birlikte Dasein'in, filozof gibi aynı hataları yapma eğiliminde olduğunu, filozoflar tarafından yapılan hataların günlük yanlış anlamının, kavramsal versiyonları saflaştırdığını savunur. Gelecek bölümde göreceğimiz üzere, o (Heidegger) Aristoteles'in zaman düşüncesini, sadece Eski Yunanlıların genel zaman düşüncesi olarak değil, fakat aynı zamanda 'bayağı' ya da 'sıradan' bir kavram olarak ya da zamanı anlam olarak, 'şimdi'lerin sonsuz sıralanışı olarak zaman düşüncesini göz önünde bulundurur. '[Zamanı] anlamının bu sıradan yolu, Aristoteles'ten Bergson'a hatta daha sonralara kadar devam eden geleneksel zaman kavramına neden olan bir yorumlamada açık hâle gelir.'<sup>10</sup> Filozofların zaman kavramının ya da örneğin, günü-birlikte Dasein'in bu konuları ilk anlamlarında anlamasının tamamen kesin olduğunu niçin iddia ederiz? Felsefi düşüncede olmayan bir zanaatkar kendisinin diğer şeylerle eşit olduğunu ya da zamanın şimdilerin bir sıralanışı olduğunu kavramsal terimlerle düşünemez. Bu düşünceler asla onda (zanaatkarda) bulunamaz ve onları onaylaması mümkün değildir, hatta onlar (bu düşünceler) ona (zanaatkara) sunulsa bile. Onun kendisini bir şey olarak ya da zamanı şimdilerin bir sıralanışı olarak anladığını tamamiyle nasıl söylemeliyiz? İlk düzeyde, Heidegger günü-birlikte Dasein'in varlığı anlamasının, Heidegger'in onu (varlığı) kavramsal anlamasıyla yakından ilişkili olduğuna inanır. Eğer bir zanaatkar kendisini *sırf*, örneğin, bir makine ve zamanı da, örneğin, bir şeyler yapma zamanından çok, *sırf* şimdilerin bir sıralanışı olarak anlarsa, işini uygun bir şekilde yapamaz ve dünyadaki yolunu bulamaz. Eğer böyle olsaydı, günü-birlikte Dasein varlığın anlamı hakkında hiçbir ipucu ya da hiç olmazsa Aristoteles'in ve Descartes'in metinlerinden daha fazla ipucu vermeyerek tamamiyle yanılacaktı. Fakat bu, nasıl böyle olabilirdi? Herkes onun (varlık) hakkında tamamiyle yanıldığında, tüm insanların yalnız olduğunu, varlıkların acayip hâle geldiğini iddia etmek, Heidegger'e göre, inancına karşı gelmekti. Heidegger'in kendisi, Aristoteles ve Descartes gibi Dasein'dir. O (Heidegger), kavramsal varlık düşüncesinde rehberlik edecek bazı ipuçlarına ihtiyaç duyar ve onu (varlığı) ilk kendine özgü anlamı tam değilse, yani onu (varlığı) ilk kendine özgü kavraması rehberliği tam değilse o (varlık), büyük çoğunlukla diğerleriyle paylaştığı bir düşünce olur. O hâlde günü-birlikte Dasein tamamiyle varlığı anlamada yanılılmaz. Fakat varlığı anlaması, ilk kavramsal düzeyde, kusursuz bir şekilde doğru olabilir mi? Eğer böyleyse, filozoflar bu anlamayı kavramsal hâle getirmeye teşebbüs ettiklerinde, onların genellikle yanıldığını nasıl açıklayabiliriz? Filozof şeyleri yanlış hâle getirirse, bazı durumlarda günü-birlikte Dasein onları yanlış hâle getirmektedir. Başka türlü olduğunu iddia etmek, filozofları

10 A.g.e., s. 17 ve devam eden sayfalar.

ayrı bir sınıf hâline getirir, filozof olmayan boş konuşan dedikodularla bazı benzerliklerle birlikte günü-birlikte Dasein'in varlığı (kendi) ilk kavramsal anlamıyla ilişkisi olmayan teoriler meydana getirir. Böylece o (Heidegger) hepimizin düştüğünü iddia eder. Aksi takdirde filozoflar tarafından yapılan hatalar anlaşılabilir.

### Otantikliğin Anlaşılabilir Dili

1964 yılında Theodor Adorno, Heidegger'in *otantikliğin anlaşılabilir dilini* teşvik ettiği hakkında bir karşı girişimini yayınladı. Başlıkta belirtilen şikayet, Heidegger'i takdir eden bir şikayetti. Anlaşılabilir dil, bir boş söz formuydu ve Heidegger boş sözden, düşünce, hissetme ve ilk başta onlara neden olan algılama içeriğinden ayrılan cümlelerin tekrarından hoşlanmaz. O hâlde Heidegger'in felsefesini kabul edebilir miyiz, onu kendi felsefemiz olarak benimseyebilir miyiz? Muhtemelen hayır. Bu, boş söz ve otantik olmama olur. Otantiklik bizde canlanana kadar ve kendi felsefi araştırmamıza başlayana kadar Heidegger'in düşüncelerini mi izlemeliyiz? Hayır-merak, yeni şeylerin özlemine duyar. Yapmamız gereken şey, muhtemelen şudur: Heidegger'le karşılaştığımızda otantikliğe teşvik edilirse, çalışmasını yorumlayarak ve çözerek onu kendi yeni düşüncemizin temeli olarak kullanarak, Heidegger'in Aristoteles'e, Descartes'a ya da Kant'a davrandığı gibi davranmalıyız. (Heidegger diğer filozoflara yaklaşımını çeşitli şekillerde tarif eder: yorumlama olarak, Derrida'nın "yapı-çözüm"üyle yakın ilişkili olan *Destruktion* olarak, yineleme olarak ve konuşma olarak).

### Kaygı

Dasein şimdiye kadar, çeşitli özellikler gösterdi. Heidegger onun ortalama günü-birlikteliğini şöyle belirler: 'Düşen ve açığa çıkan, atılan ve fırlatılan dünya-içindeki-Varlık, hem 'dünya' için hem de 'diğerleriyle-birlikte-Varlık' için bir sorundur'.<sup>11</sup> Bu özelliklerin hiçbiri, geri kalan özelliklerin ondan (bu özellikten yani atılmışlıktan) çıkarılan ya da ona (yani bu özelliğe) ikincil ek olan bir tarzda temel ya da başlangıçta var değildir. 'Dünya'yla birlikte varlık (yani dünya içindeki insan olmayan varlıklardan bahsetmek) diğerleriyle-birlikte-varlıktan (yani diğer insanlardan bahsetmekten) önce var değildir. Buna karşılık, ne de diğerleriyle birlikte varlık ve araç-gereçlerle birlikte varlık ve benzeri, ikinci özellikten (düşmüşlükten) çıkarılamaz. Ya da yine, ne anlama ne de ruh durumu temeldir: her ikisi de eşit derecede dünyayı ve kendimizi açığa çıkarmayla ilgilenirler. Heidegger belirttiğine göre, onlar eşit derecede orijinal ya da 'eşit-başlangıçta' sahiptirler. Diğer taraftan, bu özellikler birbirlerinden ayrılamazlar. Dünyada olan fakat diğerleriyle birlikte olmayan ya da diğerleriyle birlikte olan fakat 'dünya'da olmayan bir varlık olamaz. Hiçbir varlık anlamamaktaydı; fakat hiçbir ruh durumu da ya da ruh durumu fakat hiç anlama yoktu. Böyle sürüp gider.

Birliği (ruh durumu-anlama) nasıl Dasein açıklamasına katabiliriz? Eğer bu özelliklerin, Dasein'in temel kaygı (*Sorge*) düşüncesinde köklendiğine dikkat edersek bunu açıklayabiliriz. Kaygı (*Sorge*) genellikle iki anlama sahiptir. İlki, bir şey



hakkında 'kaygılanma, endişelenme' ve ikincisi de şeylere 'dikkat etmek' anlamındadır. Heidegger'in kullandığı 'kaygı' sözcüğü her iki anlamı da içerir, fakat onun kullandığı sözcük her ikisinden de daha temeldir. Sıradan anlamda kaygılanmayan, kayıtsız ya da kaygısız olan bir kişi Heidegger'in anlamında kaygılıdır ya da dikkatlidir. Onun (Dasein'in) çekiç ve ayakkabı gibi önümüzde-hazır-varlık için kaygılanmasından (*Besorgen*) ve diğer insanlar için endişelenmesinden (*Fürsorge*) bahsetmemiz, Dasein'in dünya içindeki varlığı yüzündendir. Fakat yine, kaygı ve endişe ihmal, hor görme ve nefretle uyumludur; sadece kaygıdan, ilgiden ve endişeden yoksun olan varlıklar, taşlar, ağaçlar ve hayvanlar gibi şeylerin yeteneksizliğine sahiptir. Kaygı, isteme, dileme, çabalama ve bilme gibi belirli davranışlardan ayrıdır. Her ne olursa olsun bir şeyi istemek, dilemek ve çabalamak için kişi kaygılanmalıdır. Bilgi elde etmek için kaygılanmalıdır. Aşırı endişe ya da moral bozukluğu, kaygı eksikliği yaşamamızın nedeni, hatta (kendi) koşullarımızdan ayrılıksa bile, bir şeyi istemeyi ya da dilemeyi zor bulmamızdır.

Kaygı bir bütün olarak Dasein'i kuşatmasına rağmen o, hâlâ karmaşıktır. Heidegger onu şöyle açıklar: 'O, (dünya içinde karşılaşılabilir varlıklar) içindeki Varlık olarak, kendisinin önüne sıçrayan dünya içindeki elimizde-kullanılmaya-hazır-Varlıktır'.<sup>12</sup> Böylece kaygı daha önce karşılaştığımız üç öğeyi içerir. *Dasein kendisinin önüne sıçrar*. Bu onun olanağıdır, zayıf anlamda, bu, daha sonraki yapacağımız şeyler hakkında endişelenmedir, bu bir şeye kadar sıçramadır. Heidegger bunu taklaşık olarak 'varlık' ve 'anlam' ile, daha sonraki bölümde de göreceğimiz üzere, gelecek ile ilişkilendirir. *Dasein, zaten dünya içindedir*. Bu, 'atılmışlık' ile ve 'olgusalılık' ile - mevcut olanakları belirleyen belirli bir durumda Dasein daima ve muhakkaktır- onun (Dasein'in) atılmışlığı ile açıklanan 'ruh-durumu' ile ve göreceğimiz üzere 'geçmiş' ile ilişkilendirilir. *Dasein dünya içindeki varlıkların yanındadır*. Dasein görev ile örneğin çekiçleme ile, ya da basit bir şekilde hayal kurmayla meşgul olur. Heidegger bunu düşmüşlük ile ve göreceğimiz üzere şimdi ile ilişkilendirir. Böylece kaygı düşüncesi, şimdiye kadar Dasein hakkında öğrendiğimiz şey ve Dasein'in zamansal doğasının önündeki nokta olarak kabul edilir ve tanımlanır. Kaygı, dünyanın anlamıyla ilişkilidir. Ancak Dasein kaygı ise anlamlı bir dünyada ikamet edebilir ve ancak Dasein anlamlı bir dünyada ikamet ederse, Dasein kaygı olabilir.

### Felsefenin Skandalı

Heidegger *VZ*'nin ilk bölümünü dış dünyanın gerçek olup olmadığı sorusunu tartışarak bitirir. O bu sorunu reddetmekten ziyade Kant'ın iddia ettiği üzere, 'felsefenin skandalı' benim dışıdaki şeylerin gerçekliğinin bir kanıtlanmasını veren bir başarısızlık değildir, fakat 'bu kanıtlamalar düşünülür ve tekrar tekrar (bu kanıtlamalara) teşebbüs edilir'.<sup>13</sup> Sorunda, bağlantılı iki kusur vardır. İlk olarak, o (sorun) Dasein'in ve şeylerin ya da 'dünya'nın dışsal olduğuna ilişkin yetersiz bir görüşü belirtir. İkinci olarak, o şeylerin ve dünyanın varlığının yetersiz bir görüşünü belirtir. İlk olarak Dasein'i ele alalım. Dasein ve onun dışında olan şey arasındaki sınır

<sup>12</sup> *A.g.e.*, s. 192.

<sup>13</sup> *A.g.e.*, s. 205.

nerede bulunur? Bedenim ve onun (bedenin) çevresi arasındaki sınır nerede bulunur? Açıkça bu sorunun amacı en azından bu değildir. Bedenimin varolduğunu ve dış dünyanın olduğunu garanti eder etmez bedenimin dışında bir şeylerin olduğunu göstermek felsefi bir ilgi hâline gelmez. Bana özgü olmaktan ziyade bana dışsal olan bir şey olarak bedenimle ya da dünyayla benim aramda ne vardır? O hâlde ben dünyasız bir nesne olarak anlaşılırım. Ve bu eylem öznesi, dünyaya ulaşımı sadece kendisinin dış durumu ile -izlenimler, ideler ve benzeri- olan özne olmaktan çok bilgi öznesi haline gelirim. Fakat bu benim benzerim olan bir şey de değildir. Varlığım kaygıdır: Şeyleri yapmayı, tanıdık çevrede yapmayı tercih ediyorum ve temelde dünya içindeyim. Dünyaya ve onun içindeki şeylere ulaşmam idealar ya da bu çeşit herhangi bir şey vasıtasıyla olamaz: Ben 'kağnı gıcirtısı'nı duyarım, 'saf sesleri' değil.<sup>14</sup> Ağaçları görürüm, ideaları değil.

Dış dünyanın gerçekliği hakkında sorundaki ikinci hata şudur. Varlığım kaygıya ve ben dünya içindeysem, o hâlde dünyayı ya da onun içindekileri gerçek ya da önümüzde-hazır-varlık olarak görmek doğru olamaz. Dünyayı gerçek olarak görmek, Dasein'in çıplak, dünyasız özne görüşüne uygun olarak, onu (dünyayı) görmenin ikincil, türevsel bir yoludur. Dünya, içindeki nesnelere bir toplamı değil, kaygı-dolu bir çevre için önemli bir yerdir. Dünya içindeki şeyler temelde önümüzde hazır varlıktır, kullanmamız için araç-gereçtir.

### Dasein'sız Bir Dünya!

Fakat bu hikayenin sonu değildir. Var olmayabilirimdim. O hâlde ne olurdu? Çok şey değil. Şeyler şimdi oldukları gibi olmaya devam ederler. Fakat Dasein varolamazdı, tahminen bir zamanlar hiçbir insanın olmadığı gibi, belki de hiçbir insan varlığı olmayabilirdi.<sup>15</sup> Böyle bir 'dünya'da ne olabilirdi? Fakat Varlık değil, varlıklar olurdu:

Onların (varolanların) açığa çıkarıldığı deneyimlerden tamamen bağımsız bir biçimde varlıklar, onların keşfettiğini bilir ve doğalarının belirlediği kavrarlar. Fakat Varlık, sadece Varlığı anlama gibi bir şey olan Varlığın ait olduğu bu varlıkların anlamasındadır.<sup>16</sup>

Dasein olmaksızın varlık olamaz. Hakikat olamaz, hatta Newton'un yasaları, Heidegger'in anladığı anlamda doğru olamaz.<sup>17</sup> 'Dünya' olamaz. Fakat varlık olmaksızın varlıklar ya da şeyler olur. Belki de Heidegger onların (varlıkların-şeylerin) varlığın belirsiz bir tarzı olmadığını belirtir. Açıkça onlar yeterli bir şekilde varlığın Dasein tarzına sahip olamazlar. Ne de onlar araç gereç gibi elimizde-kullanılmaya-hazır-varlıklar olan *zuhanden*'dir. Onlar kayalar ve ağaçlar gibi önümüzde-hazır-varlık

14 A.g.e., s. 163.

15 A.g.e., s. 227; ayrıca karşılaştırmız, *Metaphysische Anfangsgründe der Logik im Ausgang von Leibniz* (The Metaphysical Foundations of Logic, çev: M. Heim, Bloomington, Indiana ABD 1984, s. 216.

16 Heidegger, Martin, *Varlık ve Zaman*, s. 183; ayrıca karşılaştırmız, *Metaphysische Anfangsgründe der Logik im Ausgang von Leibniz* (The Metaphysical Foundations of Logic, çev: M. Heim, Bloomington, Indiana ABD 1984, s. 194.

17 A.g.e., s. 227.

olamazlar mı? Hayır. Yine, bu ikincil ya da türevsel bir yol olsa bile, Dasein'ın şeyleri anladığı bir tarzdadır. Hatta bu çeşit bir varlık açığa vurmaya, hakikati içerir.

Varlık olmaksızın varlıklar bilim adamının onları parçacıkların anlamsız birlikteliği olarak tarif ettiği gibi olabilirler mi? Fakat bilim adamı, kaçamadığı bir duruma 'atıldığı' için kendisi de genellikle Dasein'ın sahip olduğu tüm özellikler ve kısıtlamalarla birlikte Dasein'dır. Onun bu durum içinde tam olarak yaptığı keşiflerin Dasein olmaksızın dünyanın benzeri olan şeyi belirlediğinden (ya da Heidegger'in söylediği üzere) emin olabilir miyiz? Bu niyetle R. G. Collingwood, J. W. N. Sullivan'dan aldığı şu sözleri alıntılar: 'Özellikle belirli bir sınırın altındaki büyüklükten bahsedemeyeceğimiz için sadece termodinamiğin ikinci kuralı doğrudur. Evrenimizde zeki bakterilerin nüfusu artsaydı, böyle bir kurala ihtiyaç duymayacaklardı'.<sup>18</sup> Collingwood şunları ekler: "Yaşamı, insanlarınkinden daha uzun olan zeki bir organizma, hakikati gereksiz bulmaz."<sup>19</sup> Heidegger'in bilime cevabı tamamıyla benzer olmamasına rağmen yine de benzerdir, o bilimi ikincil fenomen, Dasein'ın varlık tarzlarından sadece biri, diğerlerinin türevi ve diğerlerine çok fazla bağımlı, varlığın günü-birlikte tarzı olarak belirtir. Hatta bilim adamı araç ve gereç kullanır ve laboratuvar çevresindeki yolunu bilir. Belki de Heidegger'in kendi görüşünün aksine, bilimin, varlıkların Dasein'ın yokluğu gibi olduğu şeyin açık düşüncesini verdiğini iddia edersek, bundan ne çıkabilir? O hâlde şunları söyleyebiliriz:

1. Dasein'ın yokluğunda, kayalar ya da ağaçlar gibi şeyler moleküllerin toplamından daha fazla bir şey olamaz.

Belki de şunu söylemeyi sürdürürüz:

2. Dasein'ın varlığında bile kayalar, ağaçlar ya da çekiçler gibi şeyler moleküllerin toplamıdır.

Fakat şunu söylemekte tereddüt ederiz:

3. Çekiç gibi şeyler, Dasein'ın varlığında bile moleküllerin toplamından daha fazla bir şey olamaz.

Ya da

4. Çekiç gibi şeyler, gerçekte moleküllerin toplamıdır (aslında kendisinde).

Ya da

5. Çekiç gibi şeyler, Dasein tarafından belirtilen anlama sahip olan moleküllerin toplamıdır.

3., 4. ve 5. cümleler açıkça 1 ve 2'den çıkarılamaz. İlk anlamsız molekülleri daha sonra da onlara anlam attığımızı iddia etmek fenomenal deneyimlerimizin bir zerresine aykırıdır. Fakat ontoloji fenomenolojiyi yansıtmalı mıdır? Çekiç sadece ya da gerçekte moleküllerin bir toplamı olamaz mı, hatta böyle bir görüşte olmasak bile.

3. cümlenin iddia ettiğine göre o (çekiç) sadece moleküllerin bir toplamı olamaz. Dasein tarafından çekiç olarak anlaşılan ya da yorumlanan moleküllerin toplamı, sadece moleküllerin bir toplamı ve daha fazlası değildir. Dasein farklılaştırır. Dasein'la birlikte dünya içinde olan şeyler temelde Dasein'sız dünyada olan bir şey değildir. O gerçekte ya da kendisinde moleküllerin bir toplamı ve sadece yüzeysel bir

<sup>18</sup> Doğa düşüncesi Oxford University Press, Oxford 1945, s. 24, not 1.

<sup>19</sup> A.g.e., s. 26.

biçimde çekiç ya da *bize göre* bir şey olabilir mi? Fakat neden bunu söylemeliyiz? (Dr.Johnson'un belirttiği üzere: 'St. Paul kilisesini atomlara ayırılım ve herhangi tek bir atom düşünelim; bunun hiçbir şey için iyi olmadığından emin olun: fakat bu atomları bir araya getiriniz ve St. Paul kilisesine sahip olabilirsiniz'). Kendinde böyle olan bir şey ve sadece bizim için böyle olan bir şey arasındaki farklılık Dasein'in şeylerin doğasını anlamasından değil, varlığı anlamamızdan çıkarılan bir ayrımdır. Eğer Dasein olmasaydı, böyle bir farklılık olmayacaktı: her varlık, ön plânda ya da arka plânda, temelde ve yüzeysel olmamasına rağmen, her diğer varlıkla eşit derecede olmalıdır. Böyle bir koşulu tarif etmek için olanaklara sahip değilizdir: önerdiğimiz bir tarif gerçekte varlığı kendi anlamamızla, kendi önemli dünyamızla yüküdür. Dünyadan mazlum bırakılmış benzer Dasein'imizde, çekicinin *kendisinde* moleküllerin bir toplamı ve *bizim için* sadece bir araç olduğunu niçin söylemeliyiz? Böyle olması için bir neden yoktur. Bu makul olmayan Dasein'dan bağımsız, çekişsiz bir dünya düşüncesinden çıkarılabilir. Bu bilim adamının dikkatli zanaatkarın ilgisi üzerinde teorik araştırmalarına haksız bir öncelik verir. Bu gibi nedenler yüzünden Heidegger ontolojinin ve fenomenolojinin bir olduklarına inanır.

Çeviren: Neziha DALGIÇ